

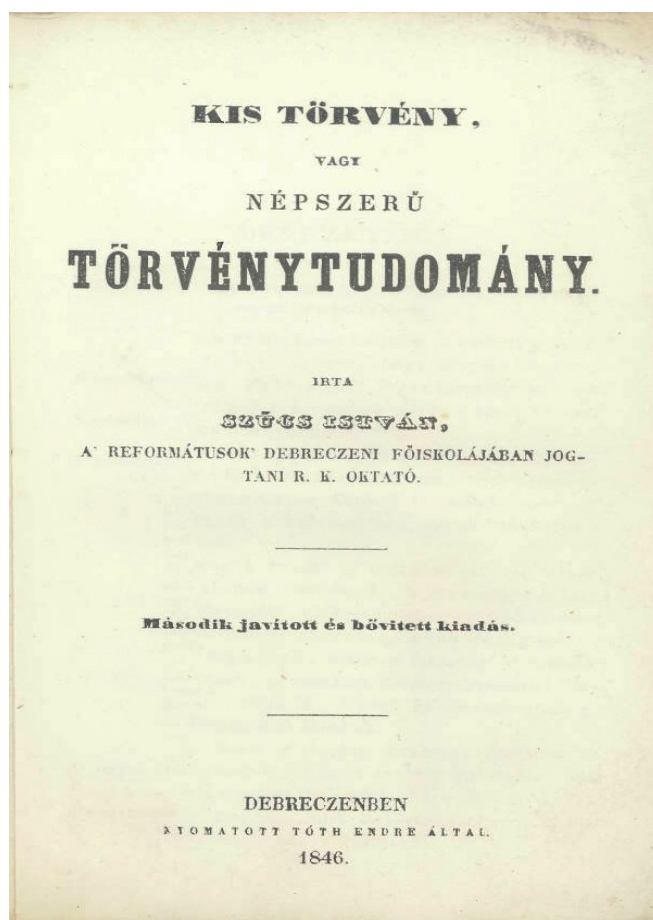
**Rövid ismertető Szűcs István XIX. századi bíró és helytörténész
Kis törvény című művéről**

Dr. Diószegi Attila
ítélőtáblai bíró

2015. február

Ismeretségi körben beszélgetve többször felmerült már, hogy szükség volna arra, hogy az általános vagy még inkább a középiskolákban a tanulók alapvető jogi ismereteket szerezzenek. Ezt részletesen nem fejteném ki, már csak pedagógiai ismeretek hiányában sem, de ennek kapcsán hívnám fel a figyelmet egy 169 évvel ezelőtt Debrecenben második javított, bővített kiadásban megjelentetett, mindössze 95 oldal terjedelmű könyvecskére, amelyért akkor 12 krajcárt kellett fizetnie az érdeklődőnek, ha haza akarta vinni magával.

Külleme egyszerű, kötéstábla nélküli, fűzött papírkötés. Mérete 17,5 X 11,5 cm. A címe: *Kis Törvény, vagy népszerű Törvénytudomány.*

A kiadására első ízben 1845-ben került sor. A két írás tartalmi összehasonlítására nem volt módom, ezért nem tudom megítélni, hogy a „javított és bővített” kiadás mennyiben tér el az előzőtől. Arra sem találtam semmiféle információt, hogy mi indította a szerzőt egy évvel az első megjelenés után arra, hogy módosított formában ismét közreadja művét. Tény, hogy az 1843/44-es Diéta fontos törvényeket fogadott el, melyekre részben hivatkozás is történik az 1846-os második kiadásban. Az országgyűlés 1844. őszén még tartott, a követjelentésekkel 1845. januárjától találkozunk. Így elképzelhetőnek tartom, hogy 1845-ben megjelent írásban még nem szerepeltek ezen törvények, amelyekre már utalás van a második kiadásban.

Persze lehet ennél jóval egyszerűbb magyarázat is. Nevezetesen az, hogy oly nagy

érdeklődést váltott ki Debrecen nem jogvégzett polgáraiból e szerzemény és oly kevés példányban jelent meg, hogy szükségessé vált az utánnyomása. Ez pedig értelemszerűen felvetette a könyvecske javítását, bővítését.

Mindez csupán találgatás, de a választ a két mű tartalmi összehasonlítása adhatná meg. Megjegyzem, hogy mára meglehetősen ritkán felbukkanó kiadványról van szó és az antikváriumok aukcióin is többnyire az 1846-os második kiadás került árverésre.

Feltétlenül említést érdemel, hogy a szerzeményt Tóth Endre nyomtatta, aki 1844. nyaratól pályázat útján lett üzemvezetője – mai szóhasználattal igazgatója – Debrecen város nyomdájának. Őt megelőzően a XIX. század elején az elkészült könyveket a város főterén felállított sátorban árusították, később az vált általánossá, hogy könyvkereskedőknek adták tovább. Tóth találta ki és valósította meg a városi tanács egyetértésével, hogy a raktárban felhalmozott, majd az új műveket is, a nyomda egyik utcára nyíló szobáját bolthelyiséggé átalakítva árusíthassa.¹

Még nem esett szó a mű írójáról, Szűcs Istvánról.

Azok számára, akik Debrecen helytörténete iránt érdeklődnek sokat mondó, igen jól csengő név. Ki is volt Ő?

Megválaszolására jórészt – ahogy már több alkalommal is – Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái² című forrásmunkát hívom segítségül, amelyre Révai Nagy Lexikona is szinte szó szerint támaszkodik.³

1811. május 1-jén Tiszaderzsén – akkor még Heves és Külső Szolnok vármegye – született református lelkészi családban. Bölcsészeti, hittudományi és jogi tanulmányait a debreceni református kollégiumban végezte, majd joggyakorlatot Eperjesen szerzett patvaristaként.⁴ Ügyvédi vizsgát téve 1838-ban oklevelét megkapván az udvari kancellárián került alkalmazásra, majd a következő évben a pozsonyi országgyűlésen szemlélődik. Ezt követően Bécsbe megy, ahol az egyetemen osztrák polgári- valamint fenyítőjogból továbbá váltójogból bővíti az ismereteit. 1839 októberében megválasztják a debreceni főiskola jogtanárává. A katedrát azonban nem foglalja el, mert közel egy évig Német- és Franciaországban, valamint Angliában utazgat, tágítva ezzel is látókörét. Az oktatást 1840. november elején kezdi meg. Ekkor a hallgatók száma 115 fő.⁵ 1853-ban az akkor ideiglenesen már jogakadémia igazgatói székét foglalja el.⁶ 1856-ban, jórészt a pénz hiánya miatt a jogakadémia megszűnik, de a teológus hallgatóknak továbbra is oktatnak jogi ismereteket, így átkerül a teológiára és egyházjogot, valamint jogbölcseletet tanít. 1857. szeptemberétől a tanári katedrát elhagyva iskolatanácsosként a nagyvárad református és evangélikus iskolák felügyelője lesz. Az 1860-as évek elején visszatér

1Dr. Csűrös Ferenc: A debreceni városi nyomda története 1561-1911, Debrecen szabad királyi város Könyvnyomda Vállalata, év nélkül, <http://mek.oszk.hu/11400/11420/11420.htm>

2<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>

3Révai Nagy Lexikona 17. kötet, 775-776. oldal, Budapest, Révai Testvérek 1925. (Hasonmás kiadás, Babits Kiadó 1994.)

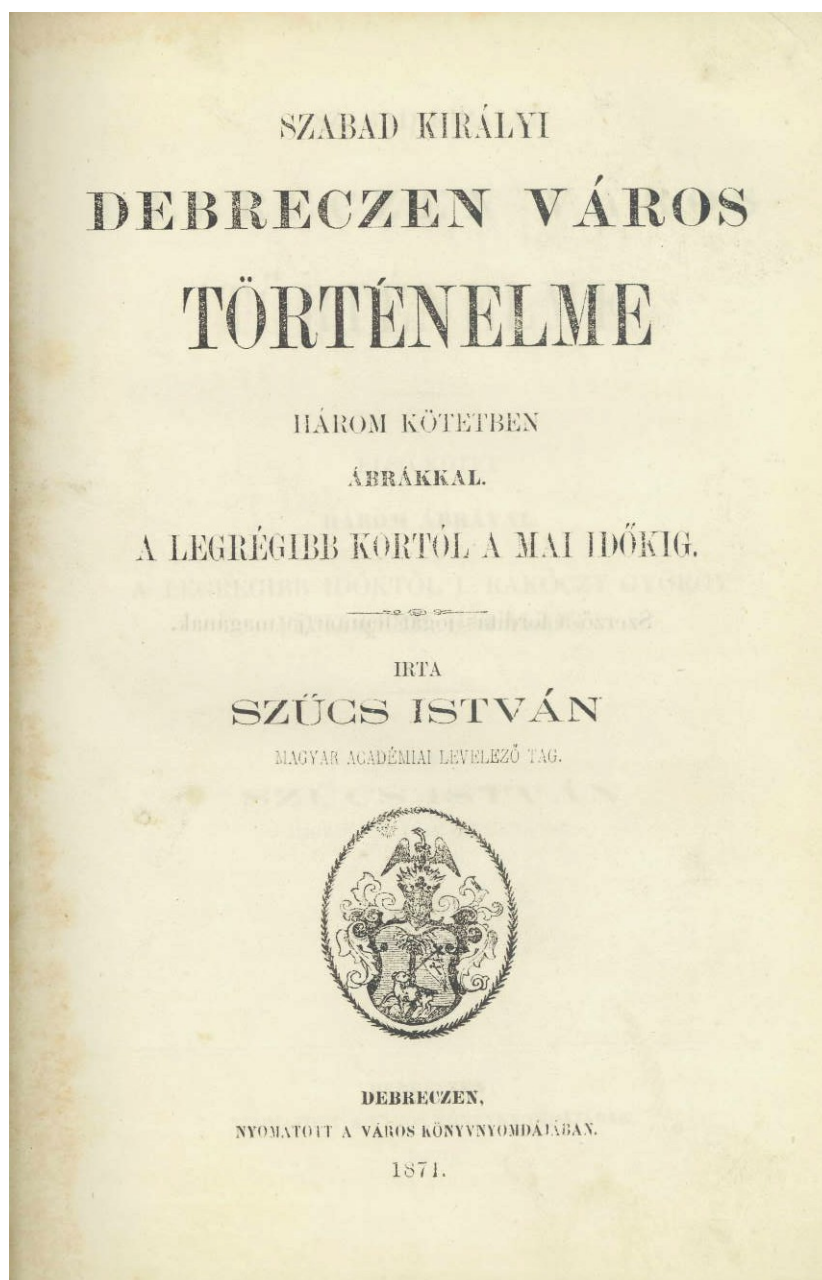
41848 előtt a gyakorlati időt a jogvégzettek valamely ügyvédnél voltak kötelesek kitölteni. Révai Nagy Lexikona 15. kötet, 251. oldal, Budapest, Révai Testvérek 1925. (Hasonmás kiadás, Babits Kiadó 1994.)

5Hollósi Gábor: A debreceni Jog- és Államtudományi Kar története 1914-1949, Debrecen 2007. Szerzői kiadás 14. oldal

6Hollósi Gábor: i. m. 15. oldal

Debrecenbe és a kerületi királyi tábla, majd 1867. után a debreceni királyi törvényszék bírójaként ítélezik. Meg kell említeni még, hogy jogtanári működése közben, 1846. december 18-án a magyar tudományos Akadémia levelező tagjának választották tudóstársai.

Az 1850-es évek közepéig jelennek meg a jogtudomány köréből írásai, de irodalmi folyóiratokban verseket is közread. Nyugállományba kerülése után éveken keresztül Debrecen történetéhez gyűjti az adatokat. Ennek eredménye a Debrecenben, három kötetben kiadott, több mint 1100 oldal terjedelmű Szabad királyi Debreczen város történelme című monográfiája, amely még mindig megkerülhetetlen és becses munka a városunk története iránt érdeklődők számára. Az első kötet 1870-ben, míg a második és harmadik rész 1871-ben került az olvasók kezébe.

Debrecenben hunyt el 1891. december 23-án.

Ezek után kell magyarázatot adnom arra, hogy miként kapcsolódik az írásom személyes élményemről szóló kezdő mondata Szűcs István kis törvény című dolgozatához.

A válasz Szinnyei, már idézett forráskiadványában található, a szerző életét bemutató ismertetőben. Ebben ugyanis a mű címe: Kis törvény, vagy népszerű törvénytudomány *gyermekek számára*. Tény, hogy a birtokomban lévő második kiadás külső borítója, de a címlapja sem tartalmaz utalást arra, hogy az írás „címettjei” a gyermekek volnának. Arról pedig nem sikerült információt szerezni, hogy az 1845-ös első kiadásban ez szerepelne. Mindez azért érdekes, mert Kövy Sándornak, aki haláláig, 1829-ig Sárospatakon okította a jövő jogászait, 1798-ban kiadásra került egy hasonló terjedelmű és tartalmú írásműve: *A magyar törvények rövid summája gyermekek számára*, amely több kiadást is megélt, lefordították szlovák – akkori szóhasználat szerint tót – nyelvre és 1848-ig a sárospataki gimnázium alsóbb osztályaiban tankönyvül használták.⁷

Szűcs művének második kiadásánál maradván, adódik a kérdés, ha nincs semmiféle utalás arra, hogy a szerző ezt az írását a gyermekeknek szánta, Szinnyei mi alapján tüntette ezt fel?

A korabeli jogirodalmi könyveket találomra szemügyre véve⁸ rögtön szembeötlik a terjedelmi különbség. Az említett könyvek több száz oldalon – Georch Illés az ezer oldalt is meghaladóan – taglalja a hatályos magyar feudális magánjogot. E szerzők fejtegetéseikben valamennyien részletesen hivatkoznak egy-egy jogintézmény kapcsán az évszázados forrásokra – törvényekre, oklevelekre –, és bár e könyvek már magyarul íródtak, bőven használnak benne latin jogi terminológiát, hogy egyértelmű és világos legyen az olvasónak miről is van szó. Ma már mosolygunk ezen, de a magyar jogi műnyelv még kialakulóban volt, és a különböző jogtudósoknál egy-egy jogintézmény nevének latinról magyar nyelvre fordítása nem volt egységes. Ezért is terjedtek el a XIX. század első felében az ún. jogi műszókönyvek, szótárak. A jog tudományos igényű feldolgozását pedig olykor a művek címeiben is tetten érhetjük. Mindebből kiviláglik, hogy az említett írások a jogtudományt tanulók és a jogot alkalmazók számára íródtak.

Ezzel szemben, ahogy Kövy hivatkozott írása, úgy Szűcs István Kis törvénye sem éri el a száz oldalt. Ne feledkezünk el arról sem, hogy a Kis törvény borítóján ugyan nem szerepel, de a címlapon, mint alcím „*népszerű törvénytudomány*” került feltüntetésre. Végigolvasva e könyvecskét az is szembeötlő, hogy a 95 oldalon mindössze négy zárójeles latin kifejezés szerepel benne (statutum, homagium /dijj/, codicillus /fiókvégrendelet/, laudemium /vételdijj/). Jogtörténeti kitekintés nincs, ahogy teljesen hiányzik a korábbi jogtudorok irodalmi hagyatékára utalás is. A törvények, rendeletek közül a legrégebbire hivatkozás 1715-ből való, egyetlen alkalommal sem utalva a pontos cikkelyre vagy számra, ugyanakkor természetesen megemlítve Verbóczy István szokásjogot összegyűjtő Hármaskönyvét. A mű magyarázó szövegezése rövid, világos.

⁷Szinnyei József: i. m. (<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>)

⁸Georch Illés: Honnyi törvény, 1804-1809; Kövy Sándor: A magyar polgári törvény, 1822; Fogarasi János: Magyar közpolgári törvénytudomány elemei, 1843; Madarassy János: A magyar polgári törvénytudomány vázlatja, 1845.

Mindezekből úgy vélem, hogy helytálló Szinnyei könyvében a Kis törvény kapcsán tett megállapítás, miszerint az a gyermekek, vagy legalábbis a nem jogvégzettek épülésére íródott.

Nincs szándékomban részletes ismertetőt adni a tartalmáról, azonban szeretném bemutatni a szerkezetét, utalva a fejezetekre (rész) és szakaszokra.

Ahogy Georch, Kövy, valamint Fogarasi említett könyvei is, úgy Szűcs István írása is *Bevezetéssel* kezdődik, amely négy §-t (címet) foglal magában.

- 1.§: A polgári társaságról, s polgári törvények eredetéről
- 2.§: Magyar törvény ismertetése
- 3.§: Magyar törvények felosztása
- 4.§: **Polgári magánjog**. Ennek felosztása (így kiemelve)

Az első rész *A személyekről* fejezetcímet tartalmazza két szakaszra osztva.

Az első a személyek életkori osztályozását írja le, a második a személyek polgári osztályzatáról szól **A** és **B** részre felosztva. Az „A” az önjogú személyekről, míg a „B” a nem önjogúakról közöl törvényi szabályozást. Az előbbihez az egyházi személyek, a főrendűek és a köznemesek, a királyi városok és polgárai, a hajdú, jász és kun kerületek, továbbá a szabadosok⁹ jogai, előjogai kerültek ismertetésre. Az utóbbi körbe tartozók – írja Szűcs – akik a törvényen kívül más valakinek is a hatalma alatt állnak. Úgymint: szülői, gyámi vagy gondnoki továbbá gazdai és földesúri hatalom.

A második rész a *Vagyon-nemüekről*, azaz a *dolgokról*, a vagyonról, annak megszerzéséről tartalmaz ismereteket.

Ezen rész utolsó, egyben negyedik szakasza tárgyalja a köteleztetéseket, más szóval a kötelmeket. Külön szól e körben az adásvételről, a cseréről, a zálogról, a bérletről, a letétről, a kölcsönről.

Szintén külön kerülnek tárgyalásra, de ezen szakaszon belül, a polgári magánvétkekről, így különösen a hatalmaskodások, majd a kártételekről és a mezei rendőrség elleni vétkekről kaphat az olvasó rövid kitekintést. Ugyancsak itt szól a szerző a rágalomról, a hamis levél vagy pecsét készítésének bűnéről, vagy a magánlevelek elfogása, feltörése vétkéről, melynek büntetése 100 forint volt.

E szakaszban a mű 81. §-a szól arról, ha valaki igaz ok nélkül perlekedik, vagy ha ügyvéd a felvállalt ügyben rossz lélekkel dolgozik, ha a perlekedők a perben illetlen kifejezést használnak, akkor ezeknek mi a büntetése.

A harmadik, egyben utolsó része a könyvnek a *Törvénykezési rendről* főcímet viseli, ami nem más, mint az eljárási szabályok bemutatása.

Az első szakasz a perbeli személyeket ismerteti, úgymint a főszemélyek (bíró, fel- és alperes), a mellékes személyek (beavatkozó, szavatos), továbbá a segéd személyek (meghatalmazott, ügyvéd).

A második szakasz a perbeli cselekményeket taglalja, míg a harmadik szakasz a perorvoslatokat mutatja be.

A modern kor általánosan használt információforrásán, a világhálón semmilyen

⁹A szabados olyan nem nemes, aki nem királyi városi polgár.

érdemi információt nem találtam Szúcs István Kis törvény című írásáról. Mivel nemrég került a kezembe – és bár nem gyerekként olvastam végig – örömmel forgattam megsárgult, itt-ott számárfüles lapjait.

Ha e rövid ismertető csupán annyit ér el, hogy felkelti az érdeklődést Debrecen első történetírója, nem mellesleg bírói elődünk ténykedése, és egy, ma már ritkán előforduló műve iránt, azt hiszem megérte.